

ALEKSANDR MAKEDONSKIY.

Otayeva Mohinur

Termiz davlat pedagogika instituti

Annotasiya: Ushbu maqolada Aleksandr Makedonskiyning hayoti, yurishlari, bosib olgan hududlari, olib borgan siyosati, Iskandar Zulqarnayn deb ulugʻlnishi va bu ikki shaxs oʻrtasidagi bahsli munozaralar bayon etilgan.

Annotation: This article describes the life of Alexander the Great, his campaigns, the territories he conquered, his policies, his glory as Alexander the Great, and the controversial debates between these two people.

Kalit soʻzlar: Aleksandr Makedonskiy, Fillipp II, Dardanel jangi, Issos jangi, Aristotel, Luvi, Plutarx, Arrian, Quintus Curtius Rufus, Iskandar Zulqarnayn

Aleksandr Makedonskiy qadimgi Makedoniya podshosi, Buyuk Aleksandr sifatida ham tanilgan. Milloddan avvalgi 356-323-yillar davomida yashagan va tarixda eng buyuk harbiy qoʻmondonlardan biri sifatida qolgan. U shuningdek “Buyuk Aleksandr” deb atalgan chunki u oʻzining qisqa umri davomida juda katta hududlarni zabt etgan. Aleksandr Makedonskiy Makedoniya qiroli Fillipp II va uning xotini Olimpiada farzandi sifatida 356-yilda Pilla shahrida tugʻilgan. U yoshligidan buyuk talim olgan va uning ustozlari orasida mashhur faylasuf Aristotel boʻlgan. Aristotel unga yunon yunon falsafasi ilm-fan va sanat boʻyicha chuqur bilim berdi. Shuningdek yosh Aleksandr oʻzi boʻlgan davrning eng yaxshi jangovar sanatlarini oʻrgandi va harbiy strategiyalarni oʻrganishga qiziqdi.

Aleksandrning otasi Fillipp II Makedoniya imperiyasini kuchaytirgan va yunon dunyosiga katta tasir koʻrsatgan. Fillippning oʻlimidan soʻng 20-yoshida taxtga oʻtirdi. Uning hukmronlikka kelishi juda tez amalga oshdi va imperiyasini barqarorlashtirish uchun turli davlat bilan kurashdi. Aleksandr oʻzining birinchi harbiy yurishiga Makedoniyaning ichki qarama-qarshiliklarini bartaraf etdi.

Aleksandr eramizdan avvalgi 340-yilda shimoliy Yunoniston togʻli hududlaridagi qabilalardan birining qoʻzgʻolonini bostirib birinchi bor oʻzini kuchli sarkarda ekanligini koʻrsatgan.

Aleksandr oʻzini birinchi navbatda Makedoniyani ichki ishtirokidagi qiyinchiliklardan xalos etdi va oʻz hududini mustahkamladi. 334-yilda u Osiyo tomon yurishni boshladi va Dardanel (Gallipoli) boʻylab oʻtib Moʻgʻul va Persiya imperiyasiga qarshi muvaffaqiyatli urush boshladi. U milloddan avvalgi 333-yilda Issos jangida, 331-yilda Gaugamela jangida katta gʻalabalar qozonib Persiya imperiyasini agʻdarishga muvaffaq boʻladi.

Aleksandr shuningdek, Misrni zabt etdi va u yerda piramidalarda qadimiy Misr madaniyatiga hurmat koʻrsatgan holda, oʻzini Misrning faraoni sifatida elon qilgan. Sharqqa yoʻl: Aleksandr Hindistonning shimoliy qismiga qadar yurdi va mil.avv 326-yilda Porus (Hindisonda) bilan Porusning qoʻshiniga qarshi jangda gʻalaba qozondi.

Biroq uning qo'shini Hindistonga chuqurroq kirishni istamadi va Aleksandr qaytishga majbur bo'ldi.

Aleksandr 323-yilda Bog'dod (hozirgi Iroq hududida) 32-yoshida sirli kasallikdan vafot etdi. U vafot etganida uning imperiyasi juda katta edi, uning hududi Makedoniyadan Hindistongacha cho'zilgan edi.

Aleksandr Makedonskiy tarixiy shaxs sifatida dunyoda eng mashhur sarkardalardan biri hisoblanadi. Uning haqida turli davrlar va madaniyatlarda bir nechta fikrlar bildirib uning shaxsiyati va hukmronligi haqida ko'plab qarashlar mavjud.

Xarakter va jasorat: Aleksandr Buyukning qo'mondonlik va jangovar qobiliyatlari haqida ko'plab tarixchilarning fikrlarini uchratish mumkin. Masalan Aristotel Aleksandrning o'qituvchisi bo'lib unga ilm-fan, falsafa va san'atni o'rgatgan. Aristotel Aleksandrni aqlli va marifatli shaxs deb bilgan, garchi u ko'pincha o'zining harbiy maqsadlari bilan shug'ullangan bo'lsada.

Yunon tarixchilari va siyosatchilari: Yunon tarixchisi Plutarx Aleksandrni jasur va dono rahbar sifatida tariflagan lekin u shuningdek, uning jangovar shijoatining chegarasiz ekanligini ham takidlagan. Plutarx Aleksandrni qisqa umri davomida juda katta muvaffaqiyatlarga erishgan shaxs sifatida ko'rgan.

Rim tarixchisi Luvi Aleksandrni ulkan imperiyani qurishdagi eng buyuk yetakchilardan biri sifatida tariflagan. U Aleksandrning muvaffaqiyatlardan ko'ra uning merosining hayotdagi davomiyligi haqida ko'proq fikr yuritgan.

Aleksandr Makedonskiy haqida yozilgan asarlar juda ko'p va ular uning hayoti, harbiy yutuqlari, siyosiy strategiyalari va merosiga oid turli fikrlarni ifodalaydi. Quyida Aleksandr Makedonskiy haqida yozgan bazi muhim asarlarni yaratgan mualliflarni keltiraman.

Plutarx –“Yunon va Rimning buyuk odamlari hayotlari”. Plutarxning bu asari Aleksandr Makedonskiy va boshqa tarixiy shaxslar haqida malumotlar beradi. U Aleksandrni yunon va rim tarixining buyuk qahramonlaridan biri sifatida tasvirlaydi. Plutarxning fikricha Aleksandr o'zining jasorati va aqlliligi bilan ajralib turadi. Shuningdek Plutarx uning hayotidagi axloqiy jihatlarini ham ko'rib chiqadi.

Arrian–“Aleksandrning yurishlari” Arrian –yunon tarixchisi, Aleksandr Makedonskiyning yurishlari haqida eng muhim va keng qamrovli asarlardan birini yozgan. Arrian bu asarda Aleksandrning janglardagi muvaffaqiyatlarini va uning harbiy strategiyasini batafsil bayon qiladi. U o'zining asarini Aleksandrning generaliga aylangan Ptolemey va boshqa ishonchli manbalarga asoslanib yozgan.

Quintus Curtius Rufus–“Aleksandrning tarixiy hayoti” bu asarda Quintus Curtius Rufus Aleksandrning hayoti va hukmronligi haqida kengroq tasvir beradi. U Aleksandrning shaxsiy hayoti, uning janglari va harbiy strategiyalarini o'rganadi.

Curtius Rufusning yoritgan voqealari ko'pincha dramatik va hissiyotli bo'lib Aleksandrni bazida qahramon bazida esa kamchiliklari bor shaxs sifatida tasvirlaydi.

Bilamizki Aleksandr Makedonskiy o'z davrida “Iskandar Zulqarnayn” deb ham aytilgan. Biz shu kungacha Iskandar Zulqarnayn bilan Aleksandr Makedonskiy bir shaxs deb bilganmiz. Ayrim olimlar ham ularni bir shaxs deb talqin qilishgan ammo, ular ikki

shaxsdir. Bazi tarixchilar va adabiyotlarda bu ikki shaxsning o'xshashliklari haqida turli farazlar mavjud. Aleksandr Makedonskiy (356-323) Yunonistonning zabardast hukmdori bo'lib u Makedoniya imperiyasini boshqargan va Hindistongacha kengaytirgan. Uning davri va yuksak harbiy muvaffaqiyatlari bilan tarixda muhim o'rin egallagan shaxs. Iskandar Zulqarnayn esa Quroni Karimda eslatilgan tarixiy bir shaxsdir. U "ikki quloqli" (Zulqarnayn) deb ataladi, chunki uning dunyoning ikki uchiga yetib borgani haqida hikoya qilinadi. Bu shaxsning kimligi haqida turli fikrlar bor, bazi tarixchilar Iskandar Zulqarnaynni Aleksandr Makedonskiy bilan bog'lashsa boshqalari esa bu shaxsni boshqa bir hukmdor sifatida ko'rishadi. Ular turli tarixiy shaxslar, lekin bazi adabiyotlarda bir biriga o'xshatilgan yoki ular orasida bog'lanish mavjud degan nazariyalar mavjud.

Tarixiy manbalar va diniy matnlarga qarab bu ikki shaxsning o'xshashligi yoki farqlari haqida turli fikrlar mavjud, Iskandar Zulqarnayn nomi Kahf surasida (18-sura) keltirilgan. Ushbu suraning 83-oyatidan 98-oyatiga qadar bo'lgan qismlarida Iskandar Zulqarnayn haqida so'z boradi. Iskandar Zulqarnayn Quronda buyuk bir hukmdor sifatida tasvirlandi, u Xudoning inoyati bilan mamlakatlarni zabt etgan, o'zining adolatli hukmronligi bilan mashhur bo'lgan. Quronda uning dunyoning turli joylariga safar qilgani, bir joyda esa qorong'u xalqlarni uchratgani, boshqa joyda esa xavfli devlar Yajuj va majujlarga qarshi kurshgani va devor qurdirgani haqida aytilgan.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak Aleksandr Makedonskiy qisqa umriga qaramay, dunyo tarixida mislsiz tasir ko'rsatgan buyuk sarkarda sifatida tanilgan. Uning harbiy g'alabalari, madaniy merosi va strategik yondashuvlari insoniyat tarixida o'chmas iz qoldirdi.

Aleksandr Makedonskiy va Iskandar Zulqarnayn bir-biriga o'xshash nomlarga ega bo'lishiga qaramay, tarixda va madaniyatda alohida shaxslar sifatida mavjuddir. Shu sababli, Aleksandr Makedonskiy va Iskandar Zulqarnayn bir xil shaxs bo'lmasligi mumkin, ammo ularning har ikkalasi ham tarixda katta iz qoldirgan, kuchli rahbarlar sifatida xotirlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rajabov. R.R. 'Qadimgi dunyo tarixi' T-2009 yil 287-bet
2. Boynazarov. F.A 'Qadimgi dunyo tarixi' T-2004
3. Дандамаэв. М.А «Политическая история Ахеменидской державы» М-1985
4. Гафуров Б.Г Цибукидис Д.И «Александр Македонской и Восток» М-1980
5. Источниковедение Древний Г «Кузищина» М-1982
6. Плутарх "Yunon va Rimning buyuk odamlari hayoti"
7. Арриан "Aleksandrning yurishlari"
8. Quintus Curtius Rufus "Aleksandrning tarixiy hayoti"
9. Quroni Karimning kahf surasi